

4082 in un travertino vicino a Tivoli.

DIVI · F · AVGVSTI
BCCIII · P · CC

Anonymus in schedis Lupii cod. Vat. 9143 f. 83 (inde huius Corp. vol. VI n. 1250 a p. 270).

4083. 4084 cippi duo ex lapide Tiburtino. *Esistono nel loro posto antico vicino a Gallicano, l'uno nel sito chiamato le selle, l'altro all'Obrego dell'eremito ossia alla macchia dell'olmeto* GARR. Quaesivi a. 1878 alterum cippum *alla macchia dell'olmeto*, nec tamen inveni; locum *le selle* ne incolae quidem Gallicani indicare mihi potuerunt.

4083 I M P · C A E S A R   4084 I M P · C A E S A R
D I V I · F · A V G V S T · E X · S · C   D I V I · F · A V G V S T · E X · S · C
a C I I X · P · C C X L   D C L X I X · P · C C X L

Garrucci *bull. dell'Inst.* 1861 p. 39 (inde huius Corp. vol. VI n. 1243 c d).

N. 4083 v. 3 dedi ut supplevit Garruccius; sed vide ne praestet supplere *aCMX*.

Ad Anienem veterem rettulit cum edidit Garruccius, argumentis non adlatis; res non certa est, ut monuit Lancianus *le acque* p. 44. 48; possis cogitare etiam de aqua Marcia.

Hos cippos positos omnes a Caesare Augusto inter annos ut probabile est 743, quo facta sunt senatus consulta de aquis (Frontin. c. 100—127), quorum unum harum inscriptionum versibus secundis vel tertiis significatur, et 749, quo Augustus rivos aquarum omnium a se relectos esse scripsit in arcu a uae Marciae (Corp. VI, 1244), spectare certum est ad alteram utram ex duabus aquis, Marciam et Anienem (veterem), quippe quae solae aquarum ante Claudium imperantem Romam perductarum illam partem Latii tetigerint. Et habent ex his cippis bona pars (n. 4075—4078. 4081) inscriptum nomen Marciae, nonnullae (fortasse sola n. 4079, cum n. 4080 non satis certa nitatur auctoritate) nomen Anienis; n. 4074 Marciae esse ex loco ubi repertus est colligitur; n. 4082—4085 ad utram aquam pertinuerint, incertum est.

Sequuntur cippi miliarii viae Laurentinae duo n. 4086 et 4087; his adiunxi n. 4088, qui viae Tusculanae vel diverticuli a Labicana Tusculum ferentis creditur, quamvis suspectum. Reliquarum viarum quae intra fines veteris Latii desinebant, 'Ostiensis Tiburtinae Praenestinae Nomentanae, nulli extant cippi miliarii; item nullus extat viae Salariae ante tricesimum primum (huius Corp. vol. IX n. 5943. 5944) qui iam incidit in medios Sabinos. Labicanae extat tertius (huius Corp. vol. X n. 6882), Latinae decimus ut videtur (vol. X n. 6881), Appiae extant quintus et septimu (vol. X n. 6816—6818); sed hi omnes propius urbem Romam reperti sunt quam ut recipi debeant in hoc volumen; solus fortasse Latinae decimus incidit in territorium municipii Tusculanorum. Reperta est in ea regione, cuius titulos dedimus supra p. 356, sub Marano oppido, columna miliaria tricesima octava pertinens ad viam Sublacensem (milibus numeratis ab urbe Roma); sed huius inscriptionem cum recensuerit Mommsen huius Corp. vol. IX n. 5971, hoc loco repetere nolui.

4086 *percorrendo ieri la via, ora denominata di Decimo, dal casale della tenuta con eguale nome distinta . . . . ., mi si fece conoscere, che alla distanza di circa mezzo miglio dal suddetto casale era stata rinvenuta una antica colonna miliaria. . . . non mancai di farla rialzare nel preciso luogo in cui fu rinvenuta* CANINA. Extat adhuc eodem loco, in via Decimo Praticam, a dextra viae Praticam eunti, a Decimo aliquanto minus chiliometro.

XI
T I · C A E S A R · A V G V S T V S
P O N T I F · M A X I M V S
T R I B · P O T · X X X I I   a. 30/31

Descripsi. Canina *bull. dell'Inst.* 1846 p. 120 (inde Henzen syll. n. 5146).

2 AVGVST Canina, non recte. — 3 fin. videtur fuisse MAXIMVS, licet ultimae duae litterae vix agnoscantur; MAXIM Canina. — Post v. 4 lapis admodum corrosus est; ac fieri potest ut ibi scriptus fuerit versus quintus.

4087 columna. *Decimo nell'angolo del casale, aderente alla strada a sinistra* NIBBY (a. 1823). Nunc iacet intus Decimi in cavaedio.

P F INVICTO
AVG
MIL XI

Descripsi. Nibby *anal.* 1 p. 543 (inde Canina *bull. dell'Inst.* 1846 p. 121); Amati ms. Vat. 9742 f. 37' et in scheda non numerata.

1 F om., 3 II (pro MIL) Nibby, male. — Nibbyus tribuit Maxentio propter formam cippi et litteraturam non diversam, ut ait, a lapide miliario Maxentii nunc Capitolino (olim collocato ad septimum lapidem nescio cuius viae, huius Corp. vol. X n. 6886), recte ut puto, cum etiam reliquae viae suburbanae aevo labente a solo Maxentio miliaris distinctae esse inveniuntur (Corp. vol. X, 6816. 6881. 6882. 8306).

4088 fossionibus in vetere Tusculo institutis mense Sept. 1825 prodiisse. columnam inscriptam numero XV, quam pro columna miliaria habuit, narrat Biondi ms. (cod. bibl. Sap. 106 E) f. 87. 101' et act. acad. pontif. X p. 374; de eadem columna ut testis oculatus verba facit Nibby *anal.* 3 p. 295. 330; eandem delineavit Canina *Tusc. tab. XIV* cf. p. 82. 126 (locum ubi stetisse dicitur indicavit in ichnographia veteris Tusculi l. c. tab. VI). Extitisse igitur talem columnam (post Caninam nemini visam, nuper a me et a compluribus amicis frustra quaesitam) certum est. Verum fuisse eam columnam miliariam et indicari ea numerum milium passuum inter Romam et Tusculum ego ut credam adduci non possum. Abest enim Tusculum a Roma multo minus quindecim milibus passuum (stadiis C sive mill. 12¹/₂ secundum Dionysium 10,20 et Josephum ant. 18,6,6). Operae pretium est videre Biondium Nibbyum Caninam intervallum quod intercedit inter Romam et Tusculum ad XV miliaria variis flexibus extendentes. Nisi valde fallor, Biondius decipi se passus est columna recens nescio cuius rei significandae causa litteris XV inscripta.